

Mürsəl İrəvanlı,
Yazıçı-publisist,
M. Qorki adına
Beynəlxalq
mükafat laureatı
Gəncə şəhəri

Çiskinli bir payız səhəri dünyaya gəlmişdi, ayazlı, şaxtılı bir qış günü həyatla vidalaşdı. Gəlişindən çox az adam xəbər tutmuşdu, gedışı ilə bütöv bir məmləkəti qəmə batırdı.

Bu gün onun yoxluğundan 26 ildən artıq vaxt keçir. Ancaq səsi, mahnıları ekran-efirdən, adı dillərdən düşmür. Özü də təkcə Azərbaycanda yox.

Türkiyədə təxminən dörd il öncə gənc bir türk jurnalisti ilə tanış olmuşdum. TRT-nin «Xəbər» proqramının reportyoru olan Zeynəb adlı bu xanım söhbət əsnasında Türk Cümhuriyyətində çox sevilən azəri sənətçilərinin adlarını çəkmişdi. Haqq dünyasında olan həmin üç sənətinin sırasında xalq artisti Şövkət Ələkbərova da vardı.

«Ya mən, ya səhnə!»

Şövkət Ələkbərova «gəlimli-gedimli, son ucu ölümlü» dünyada 71 il qonaq oldu. Sənətə gəlişi asan olsa da, sənət yollarında irəliləyişi maneələrsiz, problemlərsiz ötürmədi. Musiqi təhsili yox idi, əvəzində Üzeyir Hacıbəyli, Cahangir Cahangirov, Hüseynqulu Sarabski kimi dahi sənətkarların sənət məktəbindən keçmişdi. İlk muğam dərslərini Üzeyir bəyin dayısı Ağalar bəy Əliverdi-

Şayiələrinsə arası kəsilinməkdir. Dedi-qodular cütliyəün şəxsi münasibətində də özünü büruzə verirdi. Xanımı barədə eşitdiyi növbəti şayiədən sonra İsmayıl Abdullayev «səhnədə olduğuna görə, sənin haqqında həmişə pis düşüncəklər. Ya mən, ya da səhnə» deyərək onun qarşısında qəti tələb qoyur. Şövkət xanım səhnəni ailə həyatından üstün tutur. Bir gün işdən qayıdan İsmayıl Abdullayev xanımını evdə görmür. Soruşanda anası deyir ki, Mərkəzi Komitədən məşin gəlmişdi, bütün musiqiçiləri təcili yığıb qastrola apardılar. Birbaşa konsert proqramının verildiyi rayona yollanır. Rayon mədəniyyət evinin qarşısında tarzən Həbib Bayramovla qarşılaşır...

bəyovdan almışdı. Buna baxmayaraq, Azərbaycan musiqi sənətinə öz möhürünü basdığı bir vaxtda musiqi təhsili olmadığını bəhanə gətirərək, ölkənin ən ali musiqi ocağı olan Konservatoriyada dərslər demək istəyinin qarşısına sədd çəkdi. Digər arzu-istəklərini də bu cür, elə beşikdəcə boğurdular. Hər şeyi ürəyinə salaraq, dözdür, xanım-xatınlığını qoruyub saxlayırdı. Vəfatından sonra da personasına qarşı haqsızlıqlar davam elədi. Vaxtilə yaşadığı binaya xatirə lövhəsinin vurulması Mədəniyyət Nazirliyinə, meriyaya say-

İsmayıl Abdullayevın Radio Komitəsində direktor işlədiyi vaxt imiş. Bir axşam ikilikdə tanışlarından birinin təşkil etdiyi ziyafətə, restorana gedirlər. İsmayıl müəllimin sağ tərəfində hərbi formada bir zabıt oturubmuş. Söhbətləri alınır. Sözarası həmin zabıt bu tanışlığı davam etdirmək fikrində olduğunu və bu məqsədlə də onları özünün toy məclisinə dəvət edəcəyini bildirir. Sonra da qürur və fəxrle gələcək xanımının adını da çəkir - Şövkət Ələkbərova. Zabıtın dilindən çıxan bu söz hər ikisini tutur. Bir anlığa İsmayıl müəllimin qəzəbli baxışları xanımına zillənir. Ancaq nəzərləri həyat yoldaşının baxışları ilə rastlaşarkən gözələrindəki qığılcımlar da sönür. Öz-özlüyündə kiminsə

vab gözləmədən otaqdan çıxır. Nə xanımının yaz buluduna bənzər gözləri, nə də ki, sənətçilərin məsləhətləri onu fikrindən döndərə bilmir.

İkinci nigahı da uğursuz olur

«Səhnə həyatı çox təhlükəli olur, səhnədə olan insanların həyatı daim şayiələrlə müşayiət edilir» desə də, vurğunu olduğu bu həyatdan ayrılmayı ağına belə gətirmirdi. Bəlkə də elə buna görə, təkrar izdivaca girməyə tələsmirdi. Təkcə onu və səsinə deyil, səhnə fəaliyyətini də sevecək biri ilə ailə həyatı qurmağı arzulaırdı. Bu cür insan isə yalnız onun daxil olduğu sənət dünyasının içərisində ola bilərdi və belə

Amerikalı lal edən gözəllik

Atalar «hər şey üçecən» desə də, ilk və ikinci oxu daşa dəyən Şövkət xanım ailə həyatında bəxtini bir daha sınamaqdan vaz keçir. Ömrünü sənətin və Lətif Səfərovdan olan övladları Hatellayla Bəşirə həsr edir. Ancaq ailə həyatında oxu daşa dəyən Şövkət xanımın övlad sarıdan da bəxti gətirmir. 1992-ci ildə sənətinin qızı dünyasını dəyişir. Qızının vaxtsız vəfatı Şövkət xanımı da mənən öldürür. Oğlunu təzə evləndirmişdi. Oğul nəvəsini görmək arzusu ilə yaşayırdı. Bir yandan da şəkər aman vermirdi. «Nəvəmi görməyincə, bu dünyadan köçməyəcəm» deyərək Əzrayıl-

Tale ona yar olmadı, bir dərdi-səri oldu

la çilingaçac oynayırdı. Nəvəsi dünyaya gələndə kimi bir neçə dəfə müayinə, müalicə olunur. Elə körpə Şövkətin dünyaya gəliş xəbərini də sanatoriyada eşidir. Tez xəstəxanaya, gəlininə zəng vurub təbrik edir. Sonra da körpəyə Şövkət adını verməyi məsləhət görür. Və bu məsləhətin gəlinin xətrinə dəyəcəyindən ehtiyat edərək, tələm-tələsik əlavə edir ki, «öz adım olduğu üçün demirəm. Şövkət adının mənası qoşa-paşa deməkdir». Sanatoriyada olduğu müddətdə bir daha bu söhbətin üstünə qayıtmır. Heç körpənin adının qoyulub, qoyulmaması ilə də maraqlanmır. Evə gəldiyi gün isə gəlinindən körpənin doğum şəhadətnaməsini istəyir. İstəyinə əməl edildiyini gördükdə isə uşaq kimi sevinir və «soyadını da Ələkbərova yazdırsanız lap yaxşı olardı» deməkdən özünü saxlaya bilmir.

Bu gün çoxları Şövkət xanımın səsinin Tanrı vergisi olduğunu deyirlər. Gəlini Gülnarə xanımın müğənninin təkcə səsinin deyil, gözəlliyinin də Tanrı payı olduğunu söyləyir. Deyir ki, uşaqlıqdan səhnədə gördüyüm Şövkət xanımın gözəlliyi barədə müxtəlif söz-söhbət eşitmişdim. Eşitmişdim ki, o gözəl görünmək üçün guya müxtəlif kremlər, maskalardan istifadə edir. Ancaq bu ocağın gəlini olduqdan sonra yanıldığımı anladım. Hətta ilk günlər ona gizlicə göz də qoyurdum. Amerikadan qonaqlarımız gələcəkdə. Hər cür hazırlıq görmüşdük. Şövkət xanım məşqdə olduğundan qonaqları həyat yoldaşıyla mən qarşılamalı oluq. O, evə gələndə qonaqlar masa arxasında oturub söhbət edirdilər. Ayağını qonaq otağına basar-basmaz məclisdəkilər hamısı bir nəfər kimi ayağa qalxdılar. Ortaya lal sükut çökdü. Şövkət xanım sifətində təbəssüm nə baş verdiyini anlamadan qonaqlara baxır, onlara gözlərini müğənnidən çəkirdilər. Handan-hana amerikalı qonaqlardan biri dilləndi. Bu lal sükutun və heyran baxışların mənasını yalnız onun «kraliça» deməsindən sonra anlamaq bildik. Şövkət xanım öz gözəlliyi ilə okeanın o tayından gələn qonaqları əməlli-başlı hey-rətləndirmişdi...

sız-hesabsız zənglər, xahiş-minnətin sayəsində gerçəkləşdi.

Ancaq məqsədimiz heç də Şövkət xanımın üzləşdiyi haqsızlıqlardan söz açmaq yox, təkcə adı deyil, (Şövkət – xanım-xatın mənasını verir) özü də musiqi səhnəmizin ən xanım-xatın müğənnilərindən olan bu sənətkarın dünyaya gəldiyi zaman kəsiyində onun ruhunu yad etməkdir.

İlk nigahdan bəxti gətirməmişdi. Sənət aləmindəki söz-söhbət, dedi-qodular, həyat yoldaşının qısqançlığı bu izdivacın bənvəşə ömrü yaşaması ilə nəticələnmişdi. Sənətinin birinci həyat yoldaşı İxtisasca cərrah idi. İkinci Gahan Savaşının iştirakçısı olan İsmayıl Abdullayev (tanınmış hüquq müdafiəçisi Arzu Abdullayevanın atası) davanı hərbi cərrah kimi başa vurmuşdu. O, duqca qısqanc idi. Gənc, yaraşlıq və məşhur müğənni olan zövcəsi barədə gəzən söz-söhbətlər onun da qulağına çatırdı. Bəzən özləri də bu şayiələrin canlı şahidlərinə çevrilirdilər. Xanımından dedi-qodulara son qoymaq üçün dəfələrlə sənətini atmağı tələb etsə də, gənc qadın razılaşmırdı.

Şövkət xanımın adından istifadə etdiyi gümanına gəlir və zabiti sorğu-suala tutur. Yalançı Şövkətin boy-buxunu, geyimi, saç düzümü ilə maraqlanırsınız və məlum olur ki, radioda xorda oxuyan bir qadın özünü Şövkət Ələkbərova kimi təqdim edib. Üstünü vurmur. Yalnız məclis dağılan zaman tanışlığın əvvəlində «xanımım» deyə təqdim etdiyi qadın barədə zabite ətraflı məlumat verir...

Şayiələrinsə arası kəsilmək bilmirdi. Dedi-qodular cütliyəün şəxsi münasibətində də özünü büruzə verirdi. Xanımı barədə eşitdiyi növbəti şayiədən sonra İsmayıl Abdullayev «səhnədə olduğuna görə, sənin haqqında həmişə pis düşüncəklər. Ya mən, ya da səhnə» deyərək onun qarşısında qəti tələb qoyur. Şövkət xanım səhnəni ailə həyatından üstün tutur. Bir gün işdən qayıdan İsmayıl Abdullayev xanımını evdə görmür. Soruşanda anası deyir ki, Mərkəzi Komitədən məşin gəlmişdi, bütün musiqiçiləri təcili yığıb qastrola apardılar. Birbaşa konsert proqramının verildiyi rayona yollanır. Rayon mədəniyyət evinin qarşısında tarzən Həbib Bayramovla qarşılaşır. Şövkətin yerini soruşur, ikilikdə qrim otağına gəlirlər. Otaqda Şövkət xanımından başqa, Sara Qədimova, Tükəzban İsmayilova və başqaları da varmış. Üzünü xanımına tutaraq, «Şövkət, axı sənə dedim ki, ya mən, ya da səhnə. Məni eşitmədin, biz ayrılıraq» deyir və ca-

bir insan vardı, rejissor Lətif Səfərov.

Beləcə, barmaqla sayılacaq qədər olan sənət cütliklərinin sırasına daha bir ailənin adı əlavə olunur. Şövkət xanım özünü xoşbəxt sanırdı. Tanrı qarşısına onu və sənətini sevən bir insan çıxarmışdı. İllər öncəsi atası Feyzulla kişinin evindən tar-qaval, mahnı səsi əskik olmadığı kimi, rejissor-müğənni cütliyəünün evindən də sənət söhbətləri əskik olmurdu. «Qızmar günəş altında», «Leyli və Məcnun» filmlərinin yaradıcısı olan rejissor arabir xanımına zərəfatla «gəlsənə, kinoda da özünü sınayasan» deyirdi. «Bəxtiyar» filminin çəkilişləri başladıqda rejissor xanımını müğənni kimi əməkdaşlığa dəvət edir. Və «Bəxtiyar» sənətkar ər-arvadın birgə əməkdaşlıqlarının ilk bəhrəsi olur.

Ancaq sənətdə ard-arda uğurlara imza atan Şövkət Ələkbərovanın bu nigahdan da bəxti gətirmir. Lətif Səfərov personasına qarşı hökm sürən haqsızlıqlara duruş gətirmir və intihar edir. Vəfatından sonra bəziləri rejissorun intiharını ailədaxili ziddiyyətlərlə bağlasalar da, mərhumun yazdığı vida məktubu bu ittihamları alt-üst edir. İllər sonrası aktyor Nodar Şaşıqoğlunun «Lətif özü öldürməyə məcbur etdi» deməsi də müğənninin ünvanına səsləndirilən ittihamların əsassız olduğunu bir daha sübut etdi.